

بررسی وضعیت موجود طراحی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران

مهدیه ملکی گنادیشی (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی
mmg_tmu@yahoo.com

نصرت ریاحی نیا

استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی
sara_purriahi@yahoo.com

ولی‌الله فرزاد

دانشیار گروه روان‌شناسی دانشگاه خوارزمی
vfarzad@yahoo.com

یزدان منصوریان

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی
mansourian@tmu.ac.ir
تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۷/۰۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۴/۱۱

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف ارتقای سطح کیفی و کمی طراحی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران انجام شده است.
روش: پژوهش حاضر از نوع کاربردی و با رویکرد کیفی و کمی است. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و پرسشنامه محقق‌ساخته انجام شده است. دامنه مکانی پژوهش، کتابخانه‌های عمومی شهر تهران و دامنه زمانی آن اردیبهشت و خرداد سال ۱۳۹۱ است. پس از جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه‌ها مکتوب و برای تحلیل آنها از روش تحلیل محتوای کیفی و پرسشنامه‌ها نیز با استفاده از روش‌های آماری و به کمک نرم‌افزار spss مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد کتابداران شاغل در کتابخانه‌های عمومی تهران از وضعیت طراحی کتابخانه رضایت ندارند و میزان اشتیاق خود را به طراحی کتابخانه ابراز داشتند. علی‌رغم میزان اشتیاق کتابداران در طراحی کتابخانه‌ها نه تنها از آنها نظرخواهی نمی‌شود؛ بلکه به پیشنهادهایی که برای جذاب‌سازی کتابخانه ارائه می‌دهند نیز بهایی داده نمی‌شود. کتابداران مهم‌ترین موانع موجود بر سر راه طراحی کتابخانه را سازمان مادر و وسایل و تجهیزات کتابخانه بیان داشتند. همچنین نتایج نشان داد میزان رضایت کاربران از مؤلفه‌هایی که در طراحی کتابخانه‌ها الزامی هستند در اکثریت موارد پایین و در موارد کمتر در حد متوسط بوده است و به ندرت از مؤلفه‌های در نظر گرفته در طراحی رضایت داشتند.

اصالت/ارزش: بررسی پیشنهادها حاکی از آن است که تاکنون پژوهشی با موضوع طراحی کتابخانه‌های عمومی و بررسی میزان رضایت کتابداران و کاربران انجام نشده است.
کلیدواژه‌ها: طراحی کتابخانه‌های عمومی، کتابدار، کاربر.

مقدمه

در اولین برخورد هر مخاطبی با کتابخانه، اولین نکته‌ای که توجه او را جلب می‌کند شکل ظاهری مجموعه است؛ بنابراین مهم است که نمای ظاهری کتابخانه برانگیزاننده کنجکاوی و رغبت مخاطب باشد. طراحی در کتابخانه‌ها، از یک‌طرف تأثیر مستقیمی بر نحوه انجام فعالیت‌های کتابخانه دارد و از طرف دیگر، نگرش مراجعه‌کنندگان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. چون طراحی فضای داخلی در ارتباط مستقیم با ویژگی‌های روحی- روانی انسان قرار دارد، بایستی برای نیل به حداکثر بهره‌وری از ارائه خدمات کتابخانه‌ها، به دقت مورد توجه قرار گیرد.

یکی از مهم‌ترین گام‌هایی که باید در برنامه‌ریزی کتابخانه برداشت آماده‌سازی طرح یا «طرح شمایی»^۱ است (پرتو، ۱۳۸۶). اما متأسفانه در معماری کتابخانه از کتابدار نظرخواهی نمی‌شود (حافظیان، ۱۳۹۰). مشکلات و تنگناهای ساختمان و محل و موقعیت نامناسب اغلب کتابخانه‌ها حاکی از عدم توجه و به‌کارگیری نظر تخصصی و هنر حرفه‌ای کتابدار است (عازم، ۱۳۸۶). بر این اساس یکی از مهم‌ترین جنبه‌های درونی مؤثر بر افزایش میزان مراجعه و استفاده از کتابخانه‌ها، فضای داخلی کتابخانه است که چنانچه بر اساس اصول و ضوابط صورت نپذیرد، بی‌رغبتی و بی‌انگیزگی افراد به مراجعه و استفاده از کتابخانه را به همراه خواهد داشت. بنابراین در این پژوهش سعی شده است که میزان رضایت کتابداران و کاربران از وضعیت طراحی کتابخانه‌ها بررسی شود تا زمینه‌های لازم برای تشخیص، ترمیم و تأمین کمبودهای فضای داخلی کتابخانه‌های عمومی میسر شود.

پرسش‌های اساسی

۱. میزان رضایت کتابداران از طراحی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران چقدر است؟
۲. میزان مشارکت کتابداران در طراحی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران چقدر است؟
۳. در طراحی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران چه کمبودها و موانعی وجود دارد؟
۴. میزان رضایت کاربران از فضای کتابخانه‌های عمومی شهر تهران چقدر است؟
۵. میزان رضایت کاربران از تجهیزات کتابخانه‌های عمومی شهر تهران (میز، صندلی، پرز و روشنایی) چقدر است؟
۶. میزان رضایت کاربران از امنیت کتابخانه‌های عمومی شهر تهران چقدر است؟

1 . schematic design

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و کمی انجام شده است. در تحلیل کیفی از مبانی روش نظریه پردازی داده بنیاد استفاده شده است. جامعه مورد پژوهش شامل تمامی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های عمومی شهر تهران و اعضای این کتابخانه‌هاست. ابزار مورد استفاده برای گردآوری داده‌های مربوط به کتابداران مصاحبه نیمه ساختاریافته است. پس از انجام ۱۷ مصاحبه^۱، داده‌های گرد آمده به مرز اشباع رسید و به دلیل تکرار پاسخ‌های مشابه کار مصاحبه متوقف شد. برای تحلیل مصاحبه‌ها، ابتدا متن تمامی مصاحبه‌ها پیاده‌سازی شد، سپس از روش کدگذاری مرسوم در نظریه پردازی داده بنیاد (نظریه زمینه‌ای) برای تحلیل داده‌ها استفاده شد^۲. به این ترتیب مصاحبه‌های صورت گرفته، مورد کدگذاری باز، محوری و انتخابی قرار گرفت؛ سپس مفاهیمی که از کدگذاری استخراج شد برای مصاحبه شوندگان ارسال گردید و آنها درستی مفاهیم استخراجی و همخوانی آن را با آنچه در زمان شرکت در مصاحبه در نظر داشتند تأیید نمودند. به این ترتیب پژوهشگران اطمینان بیشتری به یافته‌های پژوهش خود پیدا کردند که به نوعی تأیید روایی تحقیق در این زمینه است. همچنین ابزار مورد استفاده برای گردآوری داده‌های مربوط به کاربران پرسشنامه محقق ساخته است. تعداد کتابخانه‌های عمومی شهر تهران ۳۷ کتابخانه و تعداد اعضای این کتابخانه‌ها ۶۵,۳۰۴ نفر است^۳. برای تعیین حجم نمونه کاربران از جدول کرجسی مورگان تعداد ۳۸۲ نفر انتخاب شد. به منظور جلوگیری از افت نمونه ۳۰ درصد به حجم نمونه اضافه شد. برای نمونه‌گیری از کاربران، از روش نمونه‌گیری «در دسترس» و برای برآورد روایی پرسشنامه، از روایی محتوا استفاده شده است. به منظور پایایی پرسشنامه، پس از انجام یک مطالعه مقدماتی بین ۳۰ نفر از اعضای کتابخانه‌ها و جمع‌آوری پاسخنامه‌های آنها، مبادرت به محاسبه واریانس جامعه به منظور تعیین ضریب آلفای کرونباخ شد که ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷ محاسبه گردید. در تحلیل داده‌های گرد آمده از روش‌های آماری و نیز نرم‌افزار spss استفاده گردید.

۱. مصاحبه‌شوندگان از میان کارمندان کتابخانه‌های عمومی شهر تهران (وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی) که دارای مدرک کتابداری بوده و تمایل به مصاحبه داشتند به طور تصادفی انتخاب شدند.

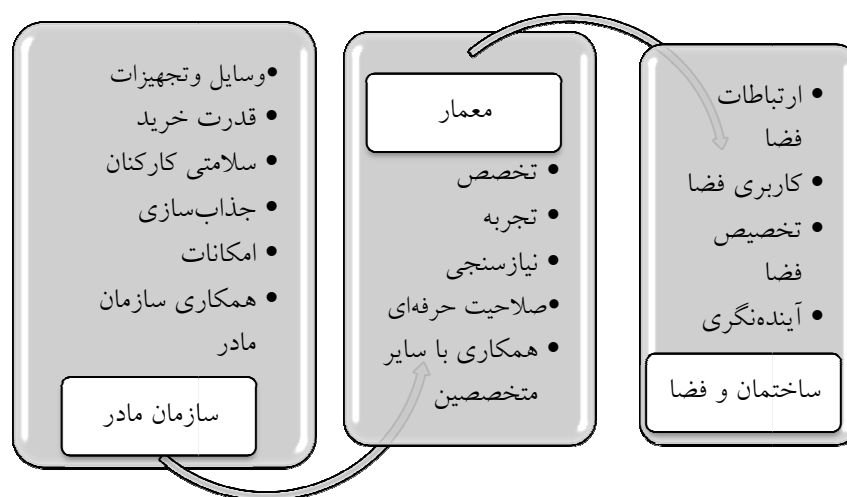
۲. در مورد موضوع مورد پژوهش اطلاعات موجود محدود بود و تئوری قابل ملاحظه‌ای برای این موضوع وجود نداشت که بتوان بر اساس آن فرضیه‌ای تدوین کرد.

۳. آمار گردآوری شده در تاریخ ۱۳۹۱/۲/۵ از نهاد کتابخانه‌های عمومی استان تهران دریافت شد.

یافته‌ها

۱. میزان رضایت کتابداران از طراحی کتابخانه‌ها

میزان رضایت کتابداران از طراحی کتابخانه را می‌توان در سه مقوله سازمان مادر، معمار، و فضا و ساختمان بررسی کرد. عوامل مربوط به این سه مقوله در نمودار ۱ قابل مشاهده است. میزان رضایت افراد شرکت‌کننده در این پژوهش، در تمامی موارد ذکر شده، کمتر از حد مورد انتظار است.

نمودار ۱. عوامل مؤثر در طراحی

الف. سازمان مادر

وسایل و تجهیزات: یافته‌ها نشان داد کتابداران بر این باورند تجهیزاتی که جدیداً در کتابخانه‌ها استفاده می‌شود هم از لحاظ زیبایی با تجهیزات سابق کتابخانه همخوانی ندارد و هم استهلاک آنها سریع اتفاق می‌افتد و در برخی موارد هزینه‌هایی بیشتر از هزینه خرید برای تعمیر آنها لازم است و تعمیرات چندباره آنها برای استفاده خطرآفرین است.

قدرت خرید: تزئینات و زیباسازی کتابخانه مستلزم داشتن وسایل و امکانات منحصربه‌فرد همان کتابخانه است. کتابداران در خرید تجهیزات مربوط به طراحی داخلی کتابخانه هیچ نقشی ندارند.

سلامتی کارکنان: نتایج حاصل از مصاحبه با کتابداران نشان داد که سازمان مادر نیز به مقوله سلامتی کارمندان توجه جدی نشان نمی‌دهد و کارمندان برای تضمین سلامتی خود باید شخصاً اقدام کنند.

جذاب‌سازی: در این پژوهش مشخص شد که کتابداران از زیباسازی کتابخانه (شامل زیباسازی فضای بیرونی و فضای داخلی کتابخانه) رضایت کافی ندارند. در کل فضای کتابخانه را فضایی سرد، بی‌روح و فاقد جذابیت می‌دانند.

امکانات: به نظر تمامی افراد شرکت‌کننده در این پژوهش، امکانات مربوط به مقوله زیباسازی در کتابخانه وجود ندارد. از طرفی دیگر، امکاناتی که در کتابخانه وجود دارد و از ضروریات کتابخانه محسوب می‌شود بسیار قدیمی هستند که از زیبایی کتابخانه می‌کاهد.

همکاری سازمان مادر: مصاحبه‌شوندگان تأکید کردند که در زیباسازی کتابخانه‌ها نقش سازمان مادر را نباید نادیده گرفت. به عقیده آنها، سازمان مادر نه تنها به طرح‌ها و ایده‌های مربوط به زیباسازی کتابخانه توجهی نمی‌کند؛ بلکه در مرحله برنامه‌ریزی ساخت کتابخانه نیز از مشارکت با معمار سر باز می‌زند.

ب. معمار

نقش معمار در ساختمان کتابخانه ایجاد محیطی است که نیازهای کتابداران و کاربران را تأمین کند. کتابدار هیچ دخل و تصرفی در ساختمان ندارد. از جمله مواردی که کتابداران در مورد معمار مطرح کردند می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

تخصص: به نظر مصاحبه‌شوندگان، ابتدایی‌ترین موارد معماری که هر فرد غیرمتخصص بر حسب مشاهدات خود از آنها آگاهی دارد در ساختمان کتابخانه دیده نمی‌شود.

تجربه: در پژوهش حاضر اکثریت مصاحبه‌شوندگان از چندضلعی بودن فضای مخزن کتابخانه‌های تازه تأسیس و اختلال در نحوه چیدمان قفسه‌ها و سردرگمی کاربران و ائتلاف فضا در این بخش رضایت ندارند.

نیازسنجی: به نظر جامعه مورد پژوهش، کتابخانه‌ها صرفاً بر اساس مجموعه کتاب‌ها ساخته شده است (آن هم نه در حد مطلوب)؛ در حالی که امروزه نقش و هدف کتابخانه عمومی خیلی بالاتر از مجموعه‌سازی و بهره‌برداری از آن است. بسیاری از فضاهای کاربردی مورد نیاز

کتابخانه که ساخت آن بر عهده معمار است، در نظر گرفته نشده است و موجب نارضایتی جامعه مورد پژوهش از معماران شده است.

صلاحیت: جامعه مورد پژوهش خواستار تأیید صلاحیت معمار توسط سازمان مادر هستند؛ زیرا وضعیت موجود کتابخانه‌ها را حاکی از نداشتن صلاحیت معماران می‌دانند.

همکاری و هماهنگی با سایر متخصصان: یافته‌های پژوهش نشان داد که همکاری معمار با متخصصان، به خصوص کتابداران بسیار کم‌رنگ است. نتیجه کار نارضایتی کتابداران از ناهماهنگی‌های موجود است.

ج. ساختمان و فضا

از جمله عواملی که نارضایتی کتابداران از فضای کتابخانه را شامل می‌شود به شرح ذیل است:

ارتباطات فضا: مصاحبه‌شوندگان معتقدند بخش‌هایی که در توالی مشخصی توسط کارکنان و خوانندگان استفاده می‌شوند در کنار یکدیگر نبوده و دسترسی و کنترل بخش‌ها با توجه به نیروی کم کتابخانه‌ها بسیار دشوار است. این مورد بیشتر در کتابخانه‌هایی که دارای چندین طبقه بودند، قابل مشاهده بود.

کاربری فضا: مصاحبه‌شوندگان اذعان داشتند که بسیاری از فضاهای مورد نیاز کتابخانه در طراحی آن در نظر گرفته نشده‌اند و فضاهای در نظر گرفته شده برای بخش‌های کتابخانه نه تنها کارایی لازم را ندارد؛ بلکه در برخی موارد نیز منجر به ایجاد اختلال در کارهای کتابخانه شده است.

تخصیص فضا: نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که بیشتر ریزفضاهایی^۱ که به کتابخانه‌ها اختصاص داده شده به دلیل کوچک بودن، عملاً فاقد استفاده است.

آینده‌نگری: پیشرفت فن‌آوری سال‌هاست که تغییراتی در مجموعه‌سازی و شرایط استفاده از مواد کتابخانه‌ای را ایجاد کرده است. اما در حال حاضر منبع اصلی در کتابخانه‌های مورد بررسی، کتاب است و در موارد بسیار محدودی لوح فشرده وجود دارد که امکان استفاده بهره‌وری از آنها در محیط کتابخانه وجود ندارد. به اعتقاد مصاحبه‌شوندگان به‌روز نبودن امکانات و تسهیلات کتابخانه‌ای انگیزه‌ای برای کتابداران و حضور کاربران باقی نمی‌گذارد.

۱. در این پژوهش منظور از ریزفضا؛ فضاهایی است که مساحت کمی را برای انجام فعالیت‌ها و کارایی‌های کتابخانه‌ای دارند.

۲. میزان مشارکت

یافته‌ها نشان داد که کتابداران در مراحل ساخت کتابخانه نقشی ندارند و پس از احداث کتابخانه از وی می‌خواهند که اهداف و رسالت‌های کتابخانه را به مرحله اجرا در آورد. اکثریت خدمات کتابخانه به دلایلی از جمله نبود یا کمبود فضا، طراحی نامناسب، رعایت نشدن استانداردها، روابط فضایی و... قابل اجرا نیستند و یا جبران اشتباهات طراحی مستلزم هزینه‌های گزافی است. برای بررسی میزان مشارکت کتابداران در طراحی کتابخانه، همان‌طور که در نمودار ۲ نشان داده شده است، انگیزه کتابداران و نقش کتابدار از عوامل اساسی محسوب می‌شود.

الف. انگیزه کتابداران

جلب مشارکت سایر ارگان‌ها: نتایج حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که انگیزه کتابداران جهت مشارکت در امر زیباسازی و جذاب‌سازی تا حدی است که خود شخصاً با سایر ارگان‌ها وارد مذاکره شده‌اند.

مشارکت شخصی کتابدار: کتابداران با هزینه‌های شخصی خود اقدام به خرید وسایل تزئینی برای زیباسازی کتابخانه می‌کنند.

خلاقیت: مصاحبه‌شوندگان اظهار داشتند طراحی فضاهای کتابخانه به گونه‌ای است که قدرت مانور آنها را محدود می‌کند و چیدمانی که وجود دارد در اکثریت موارد بر حسب اجبار است؛ بنابراین اعمال تغییرات در دکوراسیون و طراحی کتابخانه منجر به کاهش ضریب امنیت و کاهش میزان کاربری کتابخانه می‌شود.

روحیه و اشتیاق کتابدار: اکثر کتابداران، بدون اشاره مصاحبه‌گر به میزان اشتیاق آنها در امر طراحی، خود به این مسأله اشاره می‌کردند و شور و اشتیاق خود را در امر طراحی اعلام می‌نمودند.

ب. مشارکت کتابداران

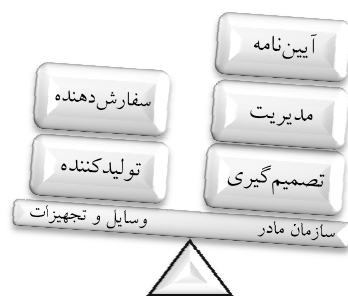
اختیار کتابداران: نتایج نشان می‌دهد که جامعه مورد پژوهش در امر طراحی کتابخانه‌ها اختیاری ندارند و سیاست‌های مربوط به طراحی از سوی سازمان مادر اجرا می‌شود.

نقش کتابدار: کتابداران اظهار داشتند ابتدا کتابخانه‌ها را می‌سازند و پس از اتمام ساختمان‌سازی، کتابدار را وارد صحنه می‌کنند. پس از مرحله ساخت و ساز نیز کتابدار نمی‌تواند

در امر طراحی داخلی و یا چیدمان کتابخانه مشارکت داشته باشد؛ زیرا از یک طرف، سیاست‌های مربوط به طراحی به سازمان مادر مربوط می‌شود (نظیر تهیه امکانات و تجهیزات) و از طرفی دیگر، طراحی فضا و ساختمان به گونه‌ای است که در اکثر مواقع تنها یک شکل برای چیدمان وجود دارد و کتابداران قدرت مانور ندارند.

۳. موانع موجود بر سر راه طراحی کتابخانه‌ها

موانعی که بر سر راه طراحی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران وجود دارد را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد: دسته اول مربوط به سازمان مادر و دسته دوم مربوط به وسایل و تجهیزات کتابخانه است. (نمودار ۳)

نمودار ۳. موانع موجود بر سر راه طراحی کتابخانه‌ها

الف. سازمان مادر

نتایج تحقیق نشان داد که یکی از موانع موجود بر سر راه طراحی کتابخانه‌ها، خود سازمان مادر است. در همه مصاحبه‌های انجام شده، بدون اشاره مصاحبه‌گر به سازمان مادر، این مقوله به عنوان یکی از معایب مطرح و بلافاصله به نقش مدیریت اشاره می‌شد و نارضایتی خود از مدیریت را در عواملی چون نداشتن تخصص، تصمیم‌گیری بر اساس اوضاع سیاسی و نه نیازمندی‌های کتابخانه، توجه به کمیت به جای کیفیت و... می‌دانند. در مورد آیین‌نامه‌ها، برخی آیین‌نامه‌ها را مناسب نمی‌دانستند و معتقد به اعمال تغییرات در آنها بودند و عده‌ای نیز آیین‌نامه‌های سازمان مادر را در صورتی مناسب می‌دانستند که قابلیت اجرا هم داشته باشد تا در عین تصمیم‌گیری‌ها از هدر رفتن سرمایه‌های فرهنگی جلوگیری شود.

ب. وسایل و تجهیزات

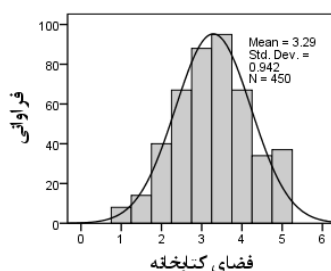
از مشکلات اساسی در کتابخانه‌ها، کمبود و یا نقص وسایل و تجهیزات هستند. دو عامل در مساعد نبودن آنها نقش دارند، یکی تولیدکننده و دیگری سفارش‌دهنده.

تولیدکنندگان: یافته‌ها نشان می‌دهد که سهم مشکلات سفارش‌دهندگان در مقایسه با تولیدکنندگان وسایل و تجهیزات کتابخانه‌های مورد بررسی بیشتر است. تولیدکنندگان در هنگام ساخت وسایل و تجهیزات، بسیاری از نکاتی را که در استفاده بهینه و زیبا بودن شرط است رعایت نمی‌کنند. پاسخ مصاحبه‌شوندگان نشان داد، تجهیزاتی که برای کتابخانه‌ها ساخته می‌شود (مخصوصاً میز و صندلی) ساختار متناسب با کاربری آنها ندارد. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد، تجهیزاتی که جدیداً برای کتابخانه‌ها خریداری می‌شود از دوام بسیار پایینی برخوردار هستند. کتابداران وسایل و تجهیزات قدیمی را مناسب‌تر می‌دانند، زیرا وسایل جدیدتر طول عمر کوتاه‌تری دارند و اعتراض کاربران را به همراه دارد و از سویی هزینه تعمیر آنها در برخی موارد بیشتر از هزینه خریداری شده است.

سفارش‌دهندگان: سفارش‌دهندگان وسایل و تجهیزات کتابخانه، سفارش خود را به طور عمده سفارش می‌دهند تا هزینه‌ها کاهش پیدا کند. این امر باعث می‌شود رعایت نکاتی مهم در امر خرید نادیده گرفته شود. طبق گفته برخی از مصاحبه‌شوندگان دلیل این امر، تأکید سازمان مادر به تجهیزات یکسان برای همه کتابخانه‌هاست. نتیجه خرید یکسان برای همه کتابخانه‌ها تناسب نداشتن تجهیزات کتابخانه‌ای با یکدیگر و نیز با طرح و دکوراسیون کتابخانه است. مصاحبه‌شوندگان اذعان می‌دارند در خرید تجهیزات و وسایل کتابخانه حداقل دو جنبه را باید در نظر گرفت: بررسی‌های هزینه‌ای و جنبه‌های زیبایی‌شناختی. یکی دیگر از معضلات مهم در این زمینه، روزآمد نبودن وسایل و تجهیزات کتابخانه‌ای است. انتظار می‌رود که کتابخانه‌ها نیز همگام با پیشرفت فن آوری رشد کنند و انتظارات کاربران را برآورده سازند. از دیگر مباحثی که در رابطه با مشکلات تجهیزات کتابخانه‌ای مطرح شد، نبود الگوی ثابت در خرید است. به نظر مصاحبه‌شوندگان سازمان مادر الگوی خاصی در خرید ندارد. از جمله مواردی که در الگوی خرید به آنها اشاره شد عبارت‌اند از: اعتبار تولیدکنندگان، بررسی کیفیت محصولات، بررسی تجهیزات در کتابخانه‌هایی که قبلاً مورد استفاده قرار گرفته‌اند، خرید به شرط آزمایش تجهیزات، انعقاد قرارداد با تولیدکنندگان و گرفتن امتیازهایی به نفع خود در صورت عدم برآوردن نیازها، سفارش محصول به تولیدکنندگان برحسب نیازهای کتابخانه‌ها.

۴. میزان رضایت کاربران از فضای کتابخانه‌ها

برای بررسی میزان رضایت کاربران از فضای کتابخانه‌ها، دو سؤال در پرسشنامه مطرح شد. بر اساس داده‌های حاصل از پاسخ کاربران، آزمون مجذور کای یک متغیری (آزمون نیکویی برازش) محاسبه گردید. مقادیر مجذور کای به ترتیب ۱۲۸/۶۷ و ۶۶/۶۷ به دست آمد که با درجه آزادی ۴ در سطح $P < 0.05$ معنی دار است.

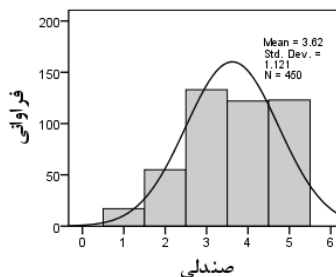

نمودار ۵. میزان رضایت کاربران از فضای کتابخانه

با توجه به فراوانی پاسخ‌های مشاهده شده (۵۱/۸ درصد مخالف و کاملاً مخالف) نتیجه می‌شود که پاسخگویان از فضای کتابخانه رضایت ندارند.

۵. میزان رضایت کاربران از تجهیزات کتابخانه‌ها

آزمون نیکویی برازش، میزان رضایت کاربران از صندلی‌های کتابخانه را با مجذور برابر $\chi^2 = 79.533$ نشان می‌دهد که در سطح $P < 0.05$ معنی دار است. کشیدگی مربوط به وضعیت صندلی‌ها منفی و برابر ۰/۶۶۳- و کجی را به سمت چپ و برابر ۰/۳۸۳- نشان می‌دهد. (نمودار ۶)

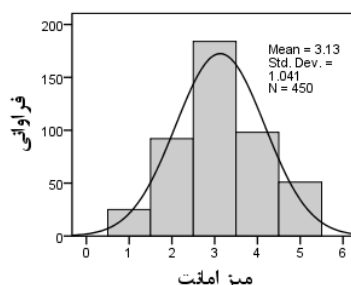

نمودار ۶. میزان رضایت از صندلی

فراوانی داده‌های پاسخگویان نشان می‌دهد که اکثریت افراد (۵۴/۴ درصد) از وضعیت صندلی‌ها رضایت ندارند.

به منظور بررسی میزان کاربران و میزان رضایت آنها، سه سؤال در پرسشنامه مطرح شد و برای تحلیل آن از آزمون مجذور کای یک متغیری استفاده گردید. مقادیر مجذور کای به ترتیب ۶۳/۳۱۱، ۷۳/۴ و ۶۷/۶۶۷ به دست آمد که با درجه آزادی ۴ در سطح $P < 0.05$ معنی‌دار است. با توجه به فراوانی پاسخ‌های مشاهده شده نتیجه می‌شود که میزان رضایت پاسخگویان نسبت به میز مورد مطالعه متوسط است (۳۶/۳ درصد).

به منظور پاسخ به میزان رضایت کاربران از اتصالات برقی، دو سؤال در پرسشنامه مطرح شد که کشیدگی منفی و برابر ۰/۵۶۸- و دارای کجی متمایل به چپ (۰/۱۲۵-) را نشان می‌دهد. برای بررسی این سؤال‌ها نیز از آزمون مجذور کای یک متغیری استفاده گردید. مقادیر به دست آمده به ترتیب برابر با ۱۳۶/۳۳۳ و ۹۹/۸۴۴ است که با درجه آزادی ۴ در سطح $P < 0.05$ معنی‌دار است.

نمودار ۷. میزان رضایت از میز امانت

با توجه به فراوانی داده‌ها نتیجه می‌شود که بیشتر پاسخگویان (۵۴/۹ درصد) مخالف و کاملاً مخالف) بیان کردند که از وضعیت اتصالات برقی کتابخانه رضایت ندارند. برای بررسی میزان رضایت کاربران از وضعیت روشنایی کتابخانه نیز دو سؤال در پرسشنامه مطرح شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، میزان رضایت کاربران زن و مرد از وضعیت روشنایی در حد زیاد است. (جدول ۱)

جدول ۱. اطلاعات توصیفی میزان رضایت کاربران از وضعیت روشنایی کتابخانه به تفکیک جنس

جنس	فراوانی	میانگین	انحراف
زن	۲۳۵	۲/۲۷	۰/۹۲۱
مرد	۲۱۵	۲/۳۵	۰/۹۶۸

با توجه به جدول ۲، آزمون لون^۱ نشان داد که همگنی واریانس‌ها وجود دارد ($P > ۰/۰۵$) و $F = ۰/۷۶۲$ و مقدار احتمال برابر از $۰/۰۵$ بزرگ‌تر است؛ بنابراین در سطح معنی‌داری $۰/۰۵$ همگنی واریانس‌ها وجود دارد.

جدول ۲. نتایج آزمون t برای بررسی میزان رضایت کاربران از وضعیت روشنایی کتابخانه‌ها به تفکیک جنسیت

آماره t	درجه آزادی	مقدار احتمال	فاصله اطمینان	
			کرائه پایین	کرائه بالا
-۰/۹۰۴	۴۴۸	$P > ۰/۰۵$	-۰/۲۵۶	۰/۰۹۴

آزمون t مستقل نشان می‌دهد که بین زنان و مردان تفاوت معنی‌دار از لحاظ میزان رضایت از وضعیت روشنایی کتابخانه وجود ندارد. ($t = -۰/۹۰۴$ و $df = ۴۴۸$)

۶. میزان رضایت کاربران از ایمنی کتابخانه‌ها

در جدول ۳ اطلاعات توصیفی مربوط به رضایت کاربران از ایمنی کتابخانه‌ها به تفکیک جنسیت آورده شده است.

جدول ۳. اطلاعات توصیفی میزان رضایت کاربران از ایمنی کتابخانه به تفکیک جنسیت

جنس	فراوانی	میانگین	انحراف
زن	۲۳۵	۲/۳۷	۰/۰۹۲
مرد	۲۱۵	۲/۵۵	۱/۲۱۷

بنابراین میزان رضایت کاربران زن و مرد از ایمنی کتابخانه‌ها در حد زیاد است. برای بررسی وجود تفاوت در بین کاربران زن و مرد از لحاظ میزان احساس امنیت آنها در کتابخانه از

1 . Levene test

آزمون t گروه‌های مستقل استفاده شد. با توجه به جدول ۴، آزمون لئون نشان داد که همگنی واریانس وجود ندارد ($P < 0/05$ و $F = 4/163$).

جدول ۴. آزمون t برای بررسی میزان رضایت کاربران از ایمنی کتابخانه به تفکیک جنسیت

فاصله اطمینان		مقدار احتمال	درجه آزادی	آماره t
کرانه بالا	کرانه پایین			
۰/۰۳۶	-۰/۳۹۴	$P < 0/05$	۴۳۱/۳۰۰	-۱/۶۴۶

در نتیجه درجه آزادی با روش ولش محاسبه گردید و مقدار t مشاهده شده بیانگر تفاوت معنی‌دار بین زنان و مردان است ($P < 0/05$ ، $df = 431/300$ و $t = -1/646$). بنابراین ادعای وجود تفاوت بین زن و مرد از لحاظ میزان رضایت آنها از ایمنی کتابخانه در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ پذیرفته می‌شود.
به منظور سنجش مؤثرتر این رابطه و بررسی میزان تأثیرگذاری این آزمون در عمل، «حجم اثر»^۱ محاسبه شد.

$$d = \frac{\mu_1 - \mu_2}{\sigma} \text{ (حجم اثر)}$$

$$n_1 \neq n_2$$

$$s_p^2 = \frac{s_1^2(n_1-1) + s_2^2(n_2-1)}{n_1 + n_2 - 2}$$

$$\sigma \cong \sqrt{s_p^2} \text{ بهترین برآورد}$$

$$X_1 = 2/37s_1 = 0/092n_1 = 235$$

$$X_2 = 2/55s_2 = 1/217n_2 = 215$$

$$s_{pooled}^2 = \frac{(0/092)^2(234) + (1/217)^2(214)}{235 + 215 - 2}$$

1. Effect size

$$s_p^2 = \frac{1/98 + 316/95}{448} = \frac{318/93}{448} = 0/7119$$

$$\sigma \cong s_p = 0/84$$

$$d = \frac{2/55 - 2/37}{0/84} = 0/21$$

نتیجه به دست آمده نشان می‌دهد که اندازه اثر این آزمون ۲۱ درصد است؛ به عبارتی ۲۱ درصد واریانس بین دو متغیر زن و مرد تبیین می‌شود که این تفاوت جنسیتی به زنان مربوط می‌شود.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش در پاسخ به سؤال اول نشان داد کتابداران از وضعیت طراحی کتابخانه‌ها رضایت ندارند. مهم‌ترین علت نارضایتی آنها از یک سو به سازمان مادر، مدیریت و وسایل و تجهیزات برمی‌گردد و از سوی دیگر به معمار و صلاحیت آن و فضاهای اختصاص داده شده برمی‌گردد. پورنقی و پورنقی (۱۳۸۸) در پژوهشی به معرفی سیستم تصمیم‌گیری پشتیبانی مکانی (GIS) پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که به کارگیری چنین فاکتورهایی در دسترس اغلب کتابداران نبوده و به نوعی در آرایش مجدد تسهیلات فیزیکی کتابخانه نادیده گرفته می‌شوند.

لائورن^۱ (۲۰۱۰) به بررسی مسیرهای ورود کاربران به عنوان یکی از تسهیلات کتابخانه‌های عمومی می‌پردازد. نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد که کارکنان ساخت کتابخانه می‌توانند با استفاده از سیستم‌های اطلاعات نقشه جغرافیایی (GIS) محبوب‌ترین راه‌های ورودی به کتابخانه‌ها را شناسایی کنند. این امر به افزایش سهولت در ورود به کتابخانه کمک می‌کند.

در پاسخ به میزان مشارکت کتابداران در طراحی کتابخانه‌ها یافته‌ها نشان می‌دهد بهره‌وری از ذهن کتابدار در طراحی فضای داخلی کتابخانه‌ها ضروری است، اما برای طراحی کتابخانه‌ها از کتابداران نظرخواهی نمی‌شود ولی انگیزه کتابداران باعث شده است که شخصاً دست به مشارکت شخصی بزنند و برای بهتر کردن اوضاع کتابخانه سعی می‌کنند مشارکت سایر ارگان‌ها را جلب کنند. حافظیان (۱۳۹۰) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که در معماری

1. Lauren H. Mandel

کتابخانه از کتابدار نظر خواسته نمی‌شود. ویم آر. رینز (ترجمه مختاری معمار، ۱۳۷۴) در پژوهش خود نیز برای اخذ نتیجه‌ای مطلوب، وجود همکاری تنگاتنگ همراه با آگاهی از وظایف ویژه افراد عضو در فرایند طراحی و ساخت، غیرقابل اجتناب می‌داند. به نظر وی مهم‌ترین وظیفه‌ای که کتابدار در این میان به عهده خواهد داشت این است که بین گروه ساختمان از یک سو و سازمان کتابخانه (باهمه مسائل گوناگونش) از سوی دیگر، نقش رابط را ایفا کند.

در پاسخ به سؤال ۳ پژوهش مربوط به کمبودها و موانع موجود؛ این پژوهش نشان داد که اصلاح شرایط موجود و بهبود شرایط زیباسازی، نیاز به زمان طولانی دارد؛ بنابراین برنامه‌ریزی‌های بلندمدت لازم است تا کتابخانه‌ها از شرایط کنونی جدا شوند.

یافته‌های پژوهش در مورد سؤالات مطرح‌شده در مورد میزان رضایت کاربران از فضای کتابخانه نشان داد از فضاهایی که برای آنها در نظر گرفته شده رضایت ندارند. این یافته نشان می‌دهد که کتابخانه‌ها به عنوان یک مکان، ضعیف بوده و باید در بهبود فضای اختصاص داده‌شده بکوشند زیرا ایجاد فضایی راحت و ارائه فن‌آوری‌های جدید سهم کاربران از کتابخانه‌هاست. در پژوهش محمودی و میرحسینی (۱۳۸۸) از دلایل فقر کتابخانه‌ها کمبود فضای مناسب در بخش‌های مختلف است. در پژوهش مداحی و یزدان‌پرست (۱۳۸۸) محدودیت و ضعف شدید در تنوع فضایی و حتی نبود جذابیت در محیط داخلی کتابخانه، از مسائلی است که سبب شده محیط کتابخانه‌ی امروز، پایگاه حضور پویای مخاطب نگردد. حیدر تأمینی و دیگران (۱۳۸۹) به بررسی وضعیت ساختمان کتابخانه مرکزی تبریز پرداخته‌اند. به طور کلی، با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان اظهار داشت که وضعیت ساختمان و تجهیزات کتابخانه مرکزی تبریز تا حد زیادی با استانداردهای ایفلا^۱ در مورد کتابخانه‌های عمومی مطابقت دارد.

لیسا و گلووریا^۲ (۲۰۰۳) به شرح تکنیک‌های تجزیه و تحلیل فضایی مورد استفاده در کتابخانه توسط جغرافی‌دانان و کتابداران پرداخته‌اند. در این پژوهش علاوه بر شرح طراحی و پیاده‌سازی مکان‌های مطلوب برای مطالعه در کتابخانه‌های عمومی پرداخته شده است. از جمله نتایج این پژوهش، می‌توان به طراحی مجدد امکانات و برنامه‌ریزی که به پشتیبانی از رفتارهای اطلاعات کاربران و الگوهای مصرف منجر می‌شود، اشاره کرد.

1. IFLA (International Federation of Library Association's)

2 . Lisa M. Given, Gloria J. Leckie

جیمز ال‌مبورگ^۱ (۲۰۱۱) در پژوهشی به بررسی کتابخانه به عنوان فضایی بین شناخت و ارج نهادن فضای سوم پرداخته است. فضای سوم اختصاص دادن بخش‌هایی از کتابخانه به فن‌آوری‌های جدیدی است که به بازار عرضه می‌شود و عرصه را برای حرکت، عمل و تجربه کاربران مهیا می‌کند.

یافته‌های پژوهش در مورد میزان رضایت کاربران از تجهیزات کتابخانه نیز بررسی شد. یافته‌ها در مورد صندلی‌ها نشان می‌دهد این وسیله نتوانسته است رضایت کاربران را جلب نماید. عدم وجود تنوع در رنگ، سایز و راحتی صندلی‌ها حس غیرقابل انعطاف به کاربران منتقل می‌شود؛ بنابراین چون بیشترین ارتباط فیزیکی کاربران با صندلی کتابخانه‌هاست، لازم است به این مسأله توجه شود.

در پاسخ به میزان رضایت کاربران از میزهای مطالعه سؤالاتی در پرسشنامه مطرح شد. حضور افراد با کاربری‌های مختلف از یک میز واحد باعث عدم رضایت آنها از میزهای اختصاص داده است. پیشنهاد می‌شود میزهایی که برای بیش از یک نفر در نظر گرفته می‌شوند، با پارتیشن‌هایی در جلو و یا کنار خواننده برای جدا کردن آنها از همدیگر تقسیم شوند. با توجه به یکنواخت بودن میزها در کتابخانه یکی از راهکارهایی را که می‌توان برای حفظ تمرکز و بهداشت در نظر گرفت، قرار دادن شیشه بر روی میزهای مطالعه است.

نتایج این قسمت از پژوهش با نتایج محمودی و میرحسینی (۱۳۸۸) همخوانی دارد. در پژوهش قدیمی و سعادت (۱۳۸۸) نیز پس از تجهیز کتابخانه به میز و صندلی استاندارد کتابخانه‌ای میزان استقبال نیز افزایش یافته است که میزان تأثیرگذاری مثبت میز و صندلی استاندارد را نشان می‌دهد.

برای پاسخ به میزان برآوردن رضایت کاربران از اتصالات برقی در کتابخانه، نتایج نشان داد که بیش از نیمی از کاربران از این وضعیت ناراضی هستند. به منظور تدوین و طراحی فضای داخلی کتابخانه‌ها باید معیارهای مهمی از جمله نوع اتصالات، مسیر عبور و مرور و نحوه قرار گرفتن منابع برق با دقت بسیار بالا طراحی و طرح‌ریزی شوند. اتصالات برقی در کتابخانه‌ها باید از ابتدای ساخت مورد توجه قرار گیرد زیرا اضافه کردن اتصالات برقی پس از ساخت ساختمان باعث می‌شود که به زیبایی کتابخانه لطمه وارد شود و عملکرد کتابخانه را پایین می‌آورد.

1. James K. Elmborg

بر خلاف پژوهش‌های داخلی، پژوهش‌های صورت گرفته در خارج از ایران نشان می‌دهد که کتابخانه‌ها نقش طراحی کتابخانه‌ها را به خوبی درک کرده‌اند و در زمینه بالا بردن کیفیت وسایل و تجهیزات به آزمون و خطا می‌پردازند از جمله پژوهش، گُک و لوماس^۱ (۲۰۰۷) در کتابخانه فردریک لنچستر^۲ در دانشگاه کاونتری^۳ بریتانیا که راهبردهای تهویه طبیعی، روشنایی روز و خنک‌سازی را باهم ادغام کرده‌اند و با استفاده از منابع نور و کانال‌کشی‌های مناسب برای تأمین هوا و خروج آن، کمتر از نیمی از استاندارد انرژی لازم جهت تهویه هوا بکار گرفته شد.

سوفار، تالیب و همبالی^۴ (۲۰۱۰) در پژوهشی نشان دادند که مهم‌ترین عامل در طراحی، داشتن درک درستی از انتظارات کاربران است. در ابتدای امر برنامه‌ریزی و پس از اتمام ساخت مجموعه در نظر گرفتن مبلمان، چراغ‌های برق و وسایل و تجهیزات است. در نهایت تمرکز کاربران، انتظارات، خواسته‌ها، نیازها و تجربیات آنها باید مدنظر قرار بگیرد. کاربوسکا برت و همکارانش^۵ (۲۰۱۱) طی پژوهشی به مطالعه وضعیت تهویه و هوای مطلوب در کتابخانه‌ها پرداخته‌اند و شایع‌ترین ذرات معلق در فضای کتابخانه‌ها شناسایی و غلظت آنها سنجیده شد و روش‌هایی برای نوسازی و تمیز کردن دستگاه‌های تهویه هوا ارائه شد و مجدداً غلظت ذرات معلق در فضای کتابخانه سنجیده شد. نتایج به دست آمده کاهش قابل توجهی در غلظت تعدادی از گونه‌های میکروبی موجود در هوا را نشان داد که به کیفیت بهداشتی فضای کتابخانه کمک می‌کند.

برای پاسخ به میزان رضایت کاربران از ایمنی کتابخانه‌ها نتایج نشان داد زنان نسبت به مردان در مورد ایمنی کتابخانه‌ها از حساسیت بیشتری برخوردار هستند. تحقیقات زیادی در زمینه بررسی وضعیت ایمنی کتابخانه‌ها صورت گرفته است و نقاط قوت و ضعف آنها مطرح شده است از جمله می‌توان به تحقیقات تاج‌الدینی و موسوی (۱۳۸۹) و میرحسینی و تقی‌چیزی (۱۳۸۹) اشاره کرد؛ اما در هیچ کدام از تحقیقات صورت گرفته میزان رضایت کاربران بررسی نشده است.

پیشنهادهای

با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادهای زیر برای بهبود وضعیت طراحی کتابخانه‌ها،

1. Krausse, Birgit; Cook, Malcolm & Lomas, Kevin

2. Frederick Lanchester Library

3. Coventry University

4. Sufar, Talib & Hambali

5. Karbowska-Berent, Górny, Strzelczyk & Wlazio

کاستن هزینه‌ها، جلوگیری از اتلاف نیروی انسانی و مهم‌تر از همه، ارتقاء خدمات کتابخانه‌ای به کاربران ارائه می‌گردد:

۱. تشکیل گروه متخصص و باتجربه در فرایند طراحی کتابخانه‌های عمومی (اعم از متخصص کتابداری، معمار، طراح داخلی، سازنده وسایل و تجهیزات و متخصصان فنی دیگر)
۲. مشارکت ویژه کتابداران هر کتابخانه در هدف‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌های طراحی کتابخانه‌های عمومی
۳. تشویق کتابداران و ایجاد حس رقابت سالم در بین کتابداران
۴. خرید تجهیزات مطابق با فضا و دکوراسیون هر کتابخانه
۵. توجه به مسئله زیبایی و نیازهای کاربران در خرید تجهیزات
۶. اختصاص بودجه‌ای جداگانه برای جذاب سازی و طراحی کتابخانه‌ها
۷. استخدام طراحان داخلی و مشارکت با شرکت‌های طراحی داخلی و دکوراسیون در سازمان مادر
۸. تلاش برای افزایش میزان و کیفیت جذاب سازی کتابخانه‌ها به جای در نظر گرفتن تعداد و کمیت آنها
۹. برگزاری کارگاه‌های طراحی داخلی برای روزآمد کردن اطلاعات کتابداران در امر طراحی

منابع

- پرتو، بابک. (۱۳۸۶). *ساختمان و تجهیزات کتابخانه*. تهران: چاپار.
- پورنقی، رویا و پورنقی، ندا (۱۳۸۸). *پیشرفتی نوین در مدیریت و طراحی فضای داخلی کتابخانه‌های دانشگاهی: معرفی سیستم تصمیم‌گیری پشتیبانی مکانی (GIS)*. در چکیده مقالات همایش ملی معماری فضاها، کتابخانه‌ای، ۴-۵ آذرماه ۱۳۸۸، اصفهان، ص ۳۲.
- تاج‌الدینی، اورانوس و سادات‌موسوی، علی (۱۳۸۹). *اضطراب کتابخانه‌ای: تبیین رابطه محیط کتابخانه و استرس مراجعه‌کنندگان*. کتاب ماه کلیات. ۱۳ (۱۱)، ۹۹-۹۴.
- حافظیان‌رضوی، سید کاظم (۱۳۹۰). *نشست دل‌انگیزسازی فضای کتابخانه‌ها*. (تهران: ۱۹ اردیبهشت ۱۳۹۰). بازیابی ۲ اردیبهشت ۱۳۹۰، از: www.lisna.ir
- حیدرت‌آملینی، میترا؛ علیپورحافظی، حامد و عبداللهی، زهرا (۱۳۸۹). *وضعیت ساختمان و تجهیزات کتابخانه*

- مرکزی تبریز در مقایسه با استانداردهای کتابخانه‌های عمومی و بررسی میزان رضایت مراجعان از فضای کتابخانه. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۱۷ (۳)، ۵۱۷-۵۴۴.
- عازم، پرویز. (۱۳۸۶). *ساختمان و تجهیزات کتابخانه: مدیریت و برنامه‌ریزی*. ویرایش دوم. تهران: کتابدار.
- قدیمی، آفتاب و سعادت، یاسمین (۱۳۸۸). *تغییر دکوراسیون داخلی کتابخانه دانشگاه علوم پزشکی فسا و تأثیر آن در میزان استفاده از کتابخانه*. در چکیده مقالات همایش ملی معماری فضاهای کتابخانه‌ای، ۴-۵ آذرماه ۱۳۸۸، اصفهان، ص ۳۲.
- مداحی، سیدمهدی و یزدان‌پرست، سید محمدصادق. (۱۳۸۸). *بازخوانی مفاهیم فضایی جهت طراحی فضای کتابخانه*. در چکیده مقالات همایش ملی معماری فضاهای کتابخانه‌ای در اصفهان، ۴-۵ آذر ۱۳۸۸، ص ۳۲.
- محمودی، علیرضا و میرحسینی، زهره. (۱۳۸۸). *بررسی وضعیت ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های سازمان فرهنگی - هنری شهرداری تهران بر اساس استانداردهای موجود*. فصلنامه کتاب، ۲۰ (۲)، ۹۷-۱۱۶.
- ویم، آر. رینز (۱۳۷۴). *نقش کتابدار در فرایند طراحی ساختمان کتابخانه*. ترجمه حسین مختاری معمار. فصلنامه کتاب، ۶ (۲) ۶۶-۷۶.

References

- Karbowska-Berent, J.; Górny, R. L.; Strzelczyk, A. B. & Wlazło, A. (2011). Airborne and Dust Borne Microorganisms in Selected Polish Libraries and Archives. *Building and Environment*, 46 (10), 1872-1879.
- Krausse, B.; Cook, M. & Lomas, K. (2007). Environmental Performance of a Naturally Entilated City Centrelibrary. *Energy and Buildings*, 39 (7), 792-801.
- Lauren, H. M. (2010). Toward an Understanding of Library Patron Wayfinding: Observing Patrons' Entry Routes in a Public Library. *Library & Information Science Research*, 32 (2), 116-130.
- Elmborg, J. K. (2011). Libraries as the Spaces Between Us Recognizing and Valuing the Third Space. *Reference & User Services Quarterly*, 50 (4), 338-50.
- Given, L. M. & Leckie, G. J. (2003). Sweeping the library: Mapping the Social Activity Space of the Public Library. *Library & Information Science Research*, 25 (4), 365-385.
- Sufar, S.; Talib, A. & Hambali, H. (2010). Towards a Better Design: Physical Interior Environments of Public Libraries in Peninsular Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 42 (2012), 131-143.

به این مقاله این گونه استناد کنید:

ملکی گنادیشی، مهدیه؛ ریاحی نیا، نصرت؛ فرزاد، ولی‌الله و منصوریان، یزدان (۱۳۹۳). *بررسی وضعیت موجود طراحی کتابخانه‌های عمومی شهر تهران*. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰ (۲)، ۲۹۷-۳۱۵.